

FOTOGRAAF

Stephan Vanfleteren

Stephan Vanfleteren werd in 1969 te Kortrijk geboren en studeerde fotografie aan de Hogeschool Sint-Lukas te Brussel. Hij won vijf maal een World Press Photo Award en ontving daarnaast nog talloze nationale en internationale prijzen. Hij werd bekend bij het grote publiek d.m.v. zijn freelance werk voor de weekendbijlagen van de Morgen. Zijn reportagewerk verscheen verder ook o.m. in The Guardian, Le Monde, de Volkskrant en Die Zeit. Hij stelde tentoon in o.m. Amsterdam, Berlijn, Genève, Liverpool, Londen, Parijs, Rotterdam, Verona en Zürich. Eerder publiceerde hij ook het boek 'Flandrien' over de Vlaamse wielrennerij.

Alle foto's in dit artikel werden gepubliceerd in Belgicum, met teksten van David Van Reybrouck Lannoo, 216 pagina's, hardcover, 29 x 29 cm, ISBN nr 90 209 71217

Antwerpen/Anvers
© Stephan Vanfleteren, 2003

HET GETEKENDE LEVEN

Een passage uit de introtekst bij de overzichtstentoonstelling 'Belgium' van Stephan Vanfleteren in het Fotomuseum te Antwerpen greep mij meteen naar de keel. "Ik word triest van dat neurotische gedoe, van snel vooruitgaan en drastische verandering. Onze economie lijkt op een Canadese populier die maar blijft groeien tot hij te hoog komt en door zijn gewicht bij de eerste grote storm afknakt. Jammer dat onze wereld niet meer een oude eik is, of een treurwilg. Ik herinner me als scholier in een streng college het moment dat de geschiedenisleraar vooraan in de klas de woorden uitsprak: 'wie kan er nu iets tegen vooruitgang hebben?' Ik wilde nog mijn hand opsteken om wat tegen te sputteren maar ik durfde niet. Nu wel"

Niet dat Stephan Vanfleteren a priori tegen vooruitgang zou zijn. Maar de snelheid waarmee onze maatschappij evolueert, doet hem huiveren en zet hem aan tot een bepaalde 'ingetogenheid'. Tot respect voor 'traagheid', in zijn constante en onrustige zoektocht naar het beeld als restant van een situatie, een ontmoeting of de chemie van het licht, het weer en het landschap. De aloude onderwerpen, hoor ik je zeggen. Dat is zo, maar Vanfleteren weet ze als geen ander in een beklijvend en weemoedig beeld te vangen. Al lijken ze niet uit deze tijd te stammen –de gezichten, de schrifturen, de sporen in het landschap– toch zijn ze brandend actueel. Ze ademen een zekere tristesse uit en toch bezorgen ze je een warm melancholisch gevoel, iets van: we gaan even bij het haardvuur zitten en dan zien we wel verder...

Alles herhaalt zich en elke tijd kent zijn nostalgie. Natuurlijk expliciteert zwart-wit fotografie de inhoudelijke essentie van het beeld en natuurlijk zijn deze beelden op een virtuoze manier gefotografeerd. Toch is de techniek hier relatief onbelangrijk. Vanfleteren's houding als fotograaf en zijn respect voor 'het gefotografeerde' zijn wel essentieel. "Ik werk ook nog steeds met een analoge camera, omdat het instellen ervan de mensen die ik fotografeer de tijd geeft om zich op hun gemak te stellen" vertrouwt Stephan mij toe.

De tentoonstelling en het gelijknamige boek 'Belgium' laten blijkbaar niemand onberoerd. De expositie kende een massale opkomst en het boek is nu al aan zijn vierde druk toe. Betekent dit dat Vanfleteren intussen 'populair' is geworden? Of heeft de grote belangstelling voor zijn werk iets te maken met onze drang naar eenvoud en onze nostalgie naar een –zij het recent– verleden? De verbazen-de, soms rauwe werkelijkheid van de portretten van vissers en mensen aan de rand van de maatschappij, bijvoorbeeld. Direct en onversneden, maar nooit sensationeel of voyeuristisch. Toch altijd hedendaags. Misschien missen wij, argeloze toeschouwers, vaak de scherpte om deze dingen in het dagelijkse leven op te merken? Of misschien kijken wij, gegeneerd, meteen de andere kant op?

Is het niet zo dat wij –bewust of onbewust– worden gedirigeerd door de doctrine van de esthetiek? Je zou het haast "lifestyledespotisme" kunnen noemen. Is er überhaupt nog ruimte voor lelijkheid? Wat is trouwens lelijkheid? Zit er geen poëzie in deze zogenaamde lelijkheid? Misschien kan ze –als je dat wil– een soort opluchting zijn, geprangd tussen drang naar consumptie en dwang tot perfectie?

Stephan Vanfleteren doorkruist het land als een bezetene –maar dan wel één met onnoemelijk veel geduld. Hij ontmoet mensen en vooral: hij wil hen ontmoeten. Soms loopt hij hen tegen het lijf, maar vaak is het gewoon een kwestie van onderdompeling in hun leefwereld. Wellicht boezemt zijn ongeknusteldheid meteen vertrouwen in bij zijn geportretteerden. De puurheid van de één-op-één relatie. Geen derden, geen verstoring, geen larie. Stephan Vanfleteren praat, steekt een hand toe en fotografeert. In de situatie zoals ze is, tout court. Het lijkt simpel en formeel, en toch kun je zijn foto's bezwaarlijk als simpel en formeel bestempelen.

Stephan's onderwerpen zijn getuigen van onze tijd –niet van het glamouraspect ervan, daar hebben we het al over gehad– die door hem worden bekeken en weergegeven met uitgesproken respect voor hun waardigheid en hun milde schoonheid. Zijn foto's zijn nostalgische markeringen van het leven, die niet ontstaan vanuit een dwang tot esthetisering maar wel uit een innig, bedachtzaam respect voor het 'onderwerp'. Dat verleent hen een unieke, indringende esthetiek.

Een geladen zinnetje van David Van Reybrouck in 'Belgium' blijft door mijn hoofd spoken: "Er zijn twee soorten mannen: zij die zeggen van de zee te houden (veelal bedoelen ze: het strand) en zij die een zee in zich dragen. Alleen die laatsten worden kunstenaar. Zij kennen hun nietigheid."

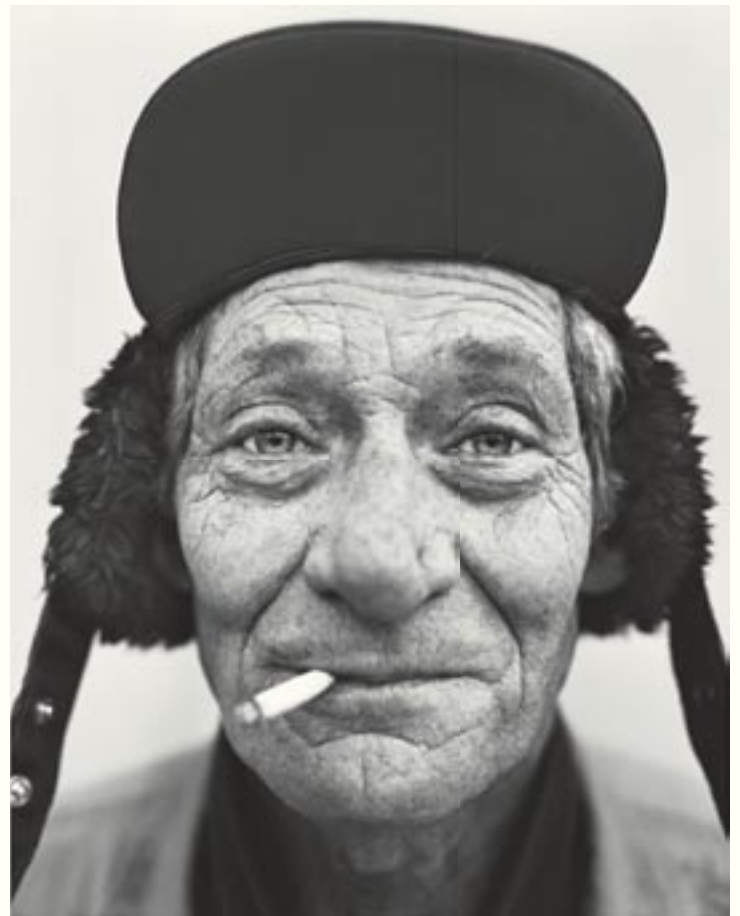
De nietigheid verrat in de verstilling wordt een ode aan de essentie van het leven, het getekende leven...

door Hugo Puttaert

www.stephanvanfleteren.com

Antwerpen/Anvers
© Stephan Vanfleteren, 2002

Bakelandt
visser/pêcheur
Oostende/Ostende
© Stephan Vanfleteren, 2006

PHOTOGRAPHE

Stephan Vanfleteren

Stephan Vanfleteren est né à Courtrai en 1969 et a étudié la photographie à l'école supérieure Saint-Luc à Bruxelles. Il a remporté à cinq reprises un World Press Photo Award et a, en outre, reçu de nombreux prix nationaux et internationaux. Il a acquis sa renommée auprès du grand public par le biais de son travail freelance dans les cahiers du week-end du quotidien De Morgen. Ses reportages sont par ailleurs également parus dans The Guardian, Le Monde, De Volkskrant et Die Zeit. Il a exposé, entre autres, à Amsterdam, Berlin, Genève, Liverpool, Londres, Paris, Rotterdam, Vérone et Zürich. Il a précédemment publié l'ouvrage intitulé 'Flandrien', dont le sujet est le cyclisme en Flandres.

Toutes les photos reprises dans cet article ont été publiées dans *Belgium*, avec textes de David Van Reybrouck, Lannoo, 216 pages, couverture cartonnée, 29/29 cm, ISBN n° 90 209 71217

Colombo
Brussel/Bruxelles
© Stephan Vanfleteren, 2005

Juanita & Albert
Antwerpen/Anvers
© Stephan Vanfleteren, 2003

LA VIE MARQUÉE

Un passage du texte d'introduction de l'exposition générale de Stephan Vanfleteren au Musée de la Photographie d'Anvers, intitulée 'Belgium', m'a immédiatement pris à la gorge.

"Tout ce remue-ménage névrotique, ce progrès rapide et ce changement radical me rendent triste. Notre économie ressemble à un peuplier canadien qui continue de grandir jusqu'à ce qu'il soit trop grand et qu'il se brise à la première tempête.

Domage que notre monde ne soit plus un vieux chêne, voire un saule pleureur. Je me souviens que lorsque j'étais écolier dans un collège sévère, le professeur d'histoire, debout devant le classe, prononça les mots suivants: 'qui pourrait s'opposer au progrès?' J'avais envie de lever la main pour protester, mais je n'ai pas osé. Maintenant si."

Ce n'est pas que Stephan Vanfleteren soit a priori contre le progrès. Mais la vitesse à laquelle notre société évolue le fait frémir et l'incite à une certaine 'retenue'. A un respect pour la 'lenteur' dans sa quête constante et agitée de l'image comme reste d'une situation, d'une rencontre ou d'une alchimie entre lumière, temps et paysage. Les bons vieux sujets, me direz-vous. En effet, mais Vanfleteren parvient comme aucun autre à les saisir dans une image durable et mélancolique. Bien qu'ils ne semblent pas issus de notre époque –les visages, les écrits, les traces dans le paysage– ils sont néanmoins intensément actuels. Ils exhalent une certaine tristesse, tout en conférant un sentiment de chaleur mélancolique, quelque chose comme: asseyons-nous au coin du feu et nous verrons bien... Tout se répète et chaque époque connaît sa nostalgie.

Il est évident que la photographie noir et blanc explicite l'essence même du contenu de l'image et il est évident que ces images sont photographiées de manière virtuose. Toutefois, la technique est relativement dénuée d'importance. L'attitude de Vanfleteren en tant que photographe et son respect pour 'le sujet photographié' sont eux essentiels. "Je travaille encore toujours avec un appareil analogique, car pendant que je fais mes réglages, les gens que je photographie ont le temps de se mettre à l'aise," me confie Stephan.

L'exposition et le livre éponyme 'Belgium' ne semblent laisser personne impassible. L'exposition a connu une affluence massive et l'ouvrage en est aujourd'hui à sa quatrième édition. Cela signifie-t-il qu'entre-temps Vanfleteren soit devenu 'populaire'? Ou que le grand intérêt pour son œuvre ait un rapport avec notre envie de simplicité et notre nostalgie d'un passé, néanmoins récent? La réalité surprenante, parfois crue des portraits de pêcheurs et de personnes en marge de la société, par exemple. Directs et purs, mais jamais spectaculaires ni voyeuristes. Pourtant toujours contemporains. Peut-être que nous, spectateurs innocents, manquons souvent de perspicacité pour remarquer ces choses de la vie quotidienne? Ou peut-être détournons-nous, gênés, immédiatement le regard?

Ne sommes-nous pas dirigés –consciemment ou inconsciemment– par la doctrine de l'esthétique? Nous pourrions presque parler de 'despotisme du style de vie'. Y a-t-il d'ailleurs encore de la place pour la laideur? Du reste, c'est quoi la laideur? N'y a-t-il pas de poésie dans la laideur? Peut-être peut-elle –si vous le souhaitez– devenir une sorte de soulagement, coincée entre envie de consommation et envie de perfection?

Stephan Vanfleteren sillonne le pays comme un possédé –mais un possédé infiniment patient. Il rencontre des gens et surtout: il a envie de les rencontrer. Parfois, la rencontre est fortuite, mais souvent elle résulte de la simple immersion dans leur monde. Peut-être que sa simplicité inspire immédiatement la confiance auprès des personnes photographiées. La pureté d'une relation en tête-à-tête. Pas de tiers, pas de perturbation, pas de balivernes. Stephan Vanfleteren parle, tend la main et photographie. Dans la situation telle qu'elle est, tout naturellement. Cela paraît simple et formel, et pourtant il est difficile de qualifier ses photos de simples et formelles.

Les sujets de Stephan sont les témoins de notre époque –pas dans le glamour– nous en avons déjà parlé, mais dans un respect avoué pour la dignité et la beauté douce. Ses photos sont des repères nostalgiques de la vie, qui ne résultent pas d'une envie d'esthétiser, mais d'un respect intime et réfléchi pour le 'sujet'. C'est ce qui leur confère une esthétique unique et profonde.

Une petite phrase chargée de sens de David Van Reybrouck dans 'Belgium' continue de me hanter: "Il existe deux sortes d'hommes: ceux qui disent qu'ils aiment la mer (souvent ils veulent dire: la plage) et ceux qui portent une mer en eux. Seuls ces derniers deviennent artistes. Ils connaissent leur insignifiance."

L'insignifiance contenue dans l'apaisement devient une ode à l'essence de la vie, de la vie marquée...

par Hugo Puttaert

www.stephanvanfleteren.com

Brussel/Bruxelles
© Stephan Vanfleteren, 1991

Staking Volkswagenfabriek/grève usine Volkswagen

Vorst/Forest

© Stephan Vanfleteren, 2006

Fabriek/usine

Buda Marly, Neder-Over-Heembeek

© Stephan Vanfleteren, 2003

Frans Vlaanderen/la Flandre française

© Stephan Vanfleteren, 1990

Brussel/Bruxelles

© Stephan Vanfleteren, 1999, 2005

Antwerpen/Anvers

© Stephan Vanfleteren, 1995